

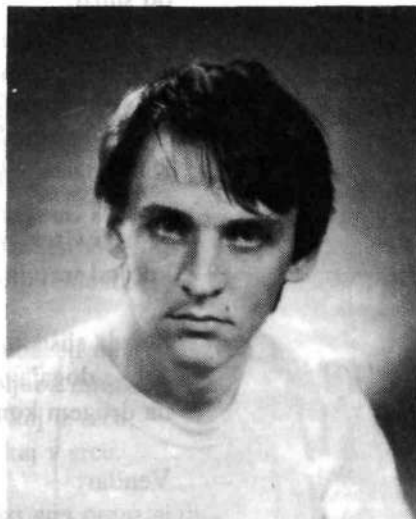
tihotnem, negovanem stopnišču, se me je lotevala tesnoba. Šla sem počasi, da bi še malo odložila trenutek, da bom sredi vsega tistega in ne bo nikogar, s komer bi spregovorila kakšno navadno besedo. Zakaj čutila sem, da Laura vse bolj drsi za Karmelo.

Ob nekem obisku me je pregovorila, naj ostanem in prenočim pri nji. Postlala sem si v sprejemnici. Sredi noči je vsa razburjena privihrala v sobo Karmela in me jela kriče poditi ven. Čakala sem, da ji bo Laura pojasnila, toda stala je poleg nje popolnoma odsotna. Naposled sta odšli. Zaklenila sem za njima in zaman skušala ustaviti trepet, ki me je dajal.

Nisem šla več tja. Nisem se mogla prisiliti k temu. Spominjam se, da sem nekega deževnega dne stala pred križiščem kot živinče, ki vpijejo nanj, pa stoji kot ukopano in se ne gane. Ko sem se spet obrnila proti središču mesta, kot da je nekaj odpadlo od mene, vendar nisem občutila pravega olajšanja. Nekaj je ostalo...

Sestri sta ostali skupaj. Tonin mi je pozneje povedal, da ju je našel v strašnem stanju. Laura je kratko zatem umrla. Lucijan je odpeljal Karmelo spet v sanatorij. Tam je čez nekaj let preminila in prepeljali so jo v Trst, v družinsko grobnico.

Seštevjanja



Rade
Krstić

ČRKA Črka. Udarec
po steklenih tipkah, zven
najkrajše besede. Trda, črna
sled globokega vdiha.
Neustavljena otožnost,
pričakovanje, ki gre dlje.

Črka. Minljivost,
ki seva z obrazov.
Pesem iz obupa, iz isker,
ki netijo ogenj v breztežnosti.

Črka na zadnji strani knjige.
Črka pod zaveso neslišnosti.
Potisnjena globoko v kot.
Izrabljena od glasov.

Črka. Ki je nihče več ne posluša.
Ki ima dvojno dno in en sam vrh.
Ki se zlomi, preden zapusti
magnet, ki jo je držal.

KAP Mimogrede te lahko zadene.
Pesniška kap. Drugačna
od srčne kapi. Lepša
od smrti.

Vendar:
kdo ji pomaga?
Kje se začenja?
Kako nastane?

Morda v tebi vstane
kdo od mrtvih.

Morda slišiš,
kaj se dogaja
na drugem koncu sveta.

Vendar:
je samo ena roka,
eno strahovito dejanje,
skrito za rdečino mlade krvi.

ZAVESA Padla je. In vse
je končano. Obiskovalci
počasi zapuščajo prostore.
Ti jim slediš.

Zadnje dejanje je bilo pretresljivo.
Igralec tam zadaj se je zgrudil
ob srčnem krču. Ostal je
na sredi odra, zagrnjen
s težko zaveso.

S kakšno igro
je priklical smrt
v svoje prsi? S kakšnim
vzdihom je odšel?

Morda ga pa sploh ni bilo,
saj ga ni videti na seznamu.
Morda je igral kje drugje,
ne na tej predstavi
in ne s temi
besedami.

PREDMET Ljubimo! Ali obljubimo!
Morda vsak od nas nosi
nekaj za drugega.
Kakšno skrivnost,
kakšno svetinjico,
predmet, ki je bil
shranjen v skrinji
iz preteklosti.

Ljubezen udari navzven,
obljuba navznoter.
Nekaj iz srca,
nekaj v srce.

Kdo bi opazil razliko.

SPOMIN Spominjam se, kako je žarela.
Kako jo je vleklo v nebo,
v brezračen prostor.
Ljudje so bedeli
nad stvarjenjem.

Najprej je prišla svetloba,
 nato morje in nebo,
 in takoj za vsem
 ona; zemlja,
 ki je izpuhtevala
 strupene pline, zemlja,
 ki me je rodila, zemlja, planet,
 ki je zdaj v svoji krožnici
 zasut z vsem mogočim.

Nato se je ustavila
 in oledenela. Gledali smo,
 kako drug zraven drugega zmrzujemo
 in se spreminjamo, spominjamo,
 spreminjamo.

ZLATA VRV

Tudi mi smo zraven,
 mi včasih rečejo mrtvi.
 V tvojih verzih se pretakamo
 od zgoraj navzdol, sem
 ter tja, levo desno,
 tja in nazaj.

Razgrebemo tvojo pesem
 kot pogorišče, skrijemo
 se v pepel in od tam
 govorimo v en glas.

Kaj je smrt v primerjavi z večnostjo!
 mi se pravzaprav dotikamo drug
 drugega, jemljemo drug
 drugemu kost ali kos
 mrtvega razuma.

Zato je v tebi takšna tišina,
 zato se ti verzi obračajo
 nam v korist in tebi
 v izgubo.

Poznaš nas,
toda le za hip
preskočimo napeto zlato vrv
med pisalnim strojem in črkami.

GROBOVI Iti moramo
še dlje, še globlje,
v samo srce stvari, v tisto
natančnost, ki jo slutimo,
da je iz dneva v dan
tu pred nami.

Brez popuščanja
moramo vdirati
in odpirati
skrinje.

Kajti
gre za nekoga,
ki je že davno
razpadel. Ki mu samo
lobanja sveti. Ki se mu
samo kosti prepletajo.
Ki je brez mesa,
brez krvi, brez
srca, skrivajoč se
še vedno v drobcih,
ki jih seštevamo.

MRTVO Mrtvo gori brez voska.
Izginila je svetloba,
luč, čez katero
so plale
nevidne črke.

Besede
na drugi strani,
zdaj neslišne, zdaj glasne
in prodorne.

Izgovarjajo jih usta,
poslušajo ušesa,
nesejo roke.

Ko se ustavijo,
je tišina, je zavesa,
je mrtvaški prt čez skrinjo.

Tam, kjer ležijo,
so zaprte in varne
in vedno obrnjene stran.

GRAD Tvoje solze in moja nemoč!

Kako naj te dvignem,
krhkost, ki vztrajaš
in v olju ubijaš
svojo nesmrtnost?

Moje besede ne pomagajo.
Moj glas je zlomila puščica.

A visoko tam gori
je svetloba razbitim ostankom
narekovala zvezdo,

spremljevalko
niča.

PRAH Je to glasba?
POD NOTAMI To, kar se oglašča?

So to črne in bele tipke?
Kaj se premika pod prsti?

Sen,
resnica,
zadnje dejanje?

Je morda
v kristalnem zvenu
pojočo smrt razneslo?

S kakšnim težkim bobnenjem
prihajajo na dan basi!

Kot da bi nekdo kričal
nezmotljive, natančne krike.

S kakšno močjo se šele sliši
tisti ton, ki je predsmrten!

In v neki skrajnosti
se gibi vdajo čisti melodiji,

ki je samo refren,
prah pod notami.

RAVNOTEŽJE Nezmotljivost v tvoji roki.
Tetiva napetega loka,
mračni zven.

Kaj je odsev,
ki ga kot puščico v prsih
nosijo globoke vode zrcala?

Si se zbala?

Ali je bila samo šala?

Tvoje misli
kričijo ven iz lesa.
Ven iz tiste parabole odmeva,

ki ga vsak hip
zapiše ena nesmrtnost
in počloveči ena neskončnost.

Tako boš vendarle ležala.
Gola in sama kot kip,
ki mu kipar daje

ravnotežje,
da ne pade
ali se vsaj zamaje.

IZ SPOMINOV Visoko oko.

Nataši-Barbari Gračner

Ki gleda in opazuje.
Ki se nikdar ne izgubi.
Ki je v sanjah skrito
kot v mehke dlani.

Ki počí, a se ne razleti.
Ki ptici daje svobodo, da poleti.

Ki je belo in vztrajno.
Spravljeno v škatlico.

Nežno,
breztežno
in skrajno.

ODHAJATI Zelo globoko. V trajnost. V neminljivost.

Neponovljivost.
Nepojmljivost.
Nedosegljivost.

Kakšna sled.
Kakšno stanje.
Kakšna bolečina ali planje.

Iz ptičje smrti.
 Iz steklenice groze.
 Iz zamaškov ničā.

Ki počijo. Odletijo.
 In se nekje daleč
 sami od sebe razletijo.



Janko
 Kos

Slovenska literatura po modernizmu

V

Primerjava različnih poti, po katerih je v zadnjih dvajsetih letih prišlo do tistega, čemur se lahko reče oživitev ali »revival« Srečka Kosovela, Stanka Majcna in Vladimira Bartola, pred tem pa že Slavka Gruma, je pripeljala vsaj do delnega uvida, kako se je zanimanje za Bartolovo prozo ponovno razmahnilo ravno v času, ki bi moral po izračunih literarne

zgodovine veljati za začetek slovenskega postmodernizma.¹ Vsakega teh primerov je bilo mogoče povezati s spremembami v območju tistega, kar se po zgledu literarnih sociologov, zlasti Petra Bürgerja, dá imenovati »literatura kot institucija«. Obuditev interesa za Grumovo dramatik in za Kosovelove »integrale« je bilo mogoče izrecno razumeti kot pojav, ki ga je rodila preusmeritev slovenske literature petdesetih in šestdesetih let k modernizmu. Edino Bartolov »revival« ustvarja med drugimi podobnimi vtis, kot da gre za oživljanje nečesa, kar ustreza morda že okusu postmodernistične generacije in kar je torej – če ne drugega – vsaj rahla anticipacija postmodernistične literature. V tem smislu so bila najbrž zamišljena gesla, s katerimi je slovenski literarni obrat reklamiral izdajo Bartolovega mladostnega besedila *Don Lorenzo de Spadoni* in zatem še knjižno izdajo njegovih zadnjih predvojnih novel pod naslovom *Med idilo in grozo*.

Ali pa je po vsem tem mogoče reči, da ta vtis temelji že kar na dejanskih postmodernističnih potezah Bartolove proze? In če temu ni tako – ali gre morda za optično prevaro, ki jo je potrebno razložiti z bolj zamotanimi povezavami med postmodernističnim okusom sedanjega časa in

¹ V prejšnje nadaljevanje tega spisa, objavljeno v 6.–7. številki Sodobnosti, se je na str. 650 vtihotapila v opis Kosovelovega »revivala« vrsta tiskarskih pomot. Prizadeti stavki se pravilno glasijo: »Ko je A. Ocvirk leta 1946 izdal prvo knjigo Kosovelovega zbranega dela, vanj ni hotel uvrstiti konstruktivističnih pesmi, kar pomeni, da jih niti literarni niti literarnoznanstveni obrat še nista mogla sprejeti za 'svoje'. Kosovel je bil seveda že pred vojno sprejet v slovenski literarni kanon, bil je priznan tako v imenu literature, ki je nacionalno-moralna institucija, kot s stališča te, ki se postavlja kot družbeno-ideološka instanca; o tej priznanosti pričuje dejstvo, da so bila njegova besedila sprejeta v šolske čitanke tedanjega časa. To pa ni veljalo za njegove konstruktivistične tekste, zato ni naključje, da so se lahko kanonizirali šele v obdobju modernizma, ko se je slovenska literatura postavila tudi v obliki estetsko-autonomne institucije.«